

Institut Català de les Dones
Pl. Pere Coromines, 1, 08001
Barcelona
934 951 600
www.gencat.cat/icdones
icd@gencat.net

Línia d'atenció a les dones en situació de violència

900 900 120

Servei 24 hores
gratuit i confidencial

Barcelona
933 179 291
icd.barcelona@gencat.net

Girona
972 412 990
icd.girona@gencat.net

Lleida
973 703 600
icd.lleida@gencat.net

Tarragona
977 241 304
icd.tarragona@gencat.net

Terres de l'Ebre
977 444 758
icd.terresrebre@gencat.net

Naturalista. 1904

Àngels Ferrer i Sensat

Filla de la pedagoga Rosa Sensat, neix a Barcelona el 18 de maig del 1904. El 1914 entra a l'Escola Municipal Bosc de Montjuïc, que dirigia la seva mare. Tot i que la mare fou un referent constant al llarg de la seva carrera, Àngels Ferrer i Sensat orientà des de molt jove els interessos cap a les ciències naturals i experimentals.

Es llicencia en ciències naturals per la Universitat de Barcelona el 1926. El mateix any, a proposta del degà, entra com a professora a la càtedra de zoografia d'articulats i s'encarrega de les pràctiques de ciències del darrer curs de l'Institut Balma, fins al 1933. També fa de professora de biologia i ciències naturals al centre de batxillerat Monturiol de la Mútua Escola Blanquerna.

Paral·lelament, dissenya i coordina el Centre d'Ensenyament de Ciències Naturals per a Museus, per encàrrec de Manuel Ainaud, assessor tècnic de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona i president de l'Ateneu Enciclopèdic Popular.

Després de set anys, s'embarca en el projecte de creació de l'Institut-Escola del Parc, on fomenta l'ensenyament experimental de les ciències naturals amb una visió holística del currículum pedagògic.

Després de la Guerra Civil perd els càrrecs de catedràtica i és provisionalment traslladada a l'Institut Isabel la Catòlica de Madrid. El 1941 ha de tornar a opositar.

Quan retorna a Catalunya, treballa divuit anys a l'Institut de Reus. Sota el règim franquista la seva activitat experimental es veu obstaculitzada constantment per limitacions institucionals, i dedica la resta de la carrera a fomentar el creixement de l'ensenyament de les ciències naturals en diversos centres de formació de batxillerat, com l'Institut de Mataró o el de la Verneda, on va treballar com a directora els últims vuit anys de carrera professional.

Morí l'any 1992.

Matemàtica. 1905

Maria Capdevila d'Oriola

Neix a Cabestany (França) l'any 1905. El 1924, a l'edat de dinou anys, ingressa a la Facultat de Ciències Exactes, Físiques, Químiques i Naturals de la Universitat de Barcelona. El 26 de setembre del 1928 es va llicenciar amb un expedient brillant en ciències exactes i va esdevenir una de les primeres matemàtiques universitàries de l'Estat espanyol.

El 1931 fou becada per la Junta d'Ampliació d'Estudis (JAE) durant nou mesos per estudiar la teoria de les funcions a França. Durant el curs 1931-1932 treballà com a professora auxiliar d'astronomia general i física del globus de la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona.

La seva carrera com a investigadora quedà definitivament interrompuda per la Guerra Civil i el franquisme. Després del 39, els càrrecs docents deixaren de tenir validesa. L'any 1940 Maria Capdevila d'Oriola accedeix al càrrec de catedràtica d'Institut de setena categoria (amb un sou de 10.600 pessetes).

Directora Escola d'Infermeres. 1919

Adela Simó Pera

Va néixer a Barcelona l'any 1919. Quan encara no havia fet els 18 anys preceptius per a l'ingrés, va a ser admesa com a alumna a la prestigiosa Escola d'Infermeres de la Generalitat de Catalunya, on es va formar durant els anys de la Guerra Civil sota la influència positiva de Manolita Ricart.

En acabar la guerra, però, el seu títol no tenia validesa i per poder treballar li calgué tornar a estudiar, aquesta vegada la carrera de practicant, a la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona. Tal vegada perquè la situació de la infermeria aquí era ben poc satisfactòria per a una professional formada amb les directrius més modernes, es traslladà a Anglaterra, on exercí durant alguns anys. Posteriorment organitzà el Departament d'Infermeria del nou Hospital General d'Astúries, on va dur a la pràctica un model d'infermeria amb un alt nivell d'autonomia en la gestió.

Després de la reorganització dels hospitals de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona, li van confiar la direcció del nou Departament d'Infermeria i la de l'Escola, on des del 1966 va formar les noves infermeres en els coneixements i els principis que sempre havien orientat la seva carrera.

Morí l'any 1979.

Arquitecta. 1919

Margarita Brender Rubira

Va néixer l'any 1919 a Romania. Estudià arquitectura a l'Escola Tècnica Superior de Barcelona.

L'any 1962 era l'única dona col·legiada al COAC (Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya) i durant molts anys fou l'única que exercia aquesta professió a la província de Barcelona.

El seu caràcter cosmopolita i el seu bagatge cultural i vital la van portar a defensar un estil d'arquitectura avantguardista, segons el qual el disseny dels espais incideix de manera qualitativa en una millora de la vida de les persones que l'habiten. En una entrevista feta pel diari *La Premsa* (6 de novembre del 1962), ella mateixa apuntava la influència de l'arquitectura mediterrània en els seus projectes i parlava de l'interès que tenia per una arquitectura harmònica que comencés a planificar-se en l'urbanisme i que mantingués la seva coherència, fins a preveure una decoració adient amb les característiques de les usuàries i els usuaris.

Margarita Brender donà, al llarg de la seva trajectòria professional, una gran importància a la integració entre arquitectura i natura. Considerava que tota habitació hauria de permetre veure el cel. Lamentava sovint les limitacions de la política urbanística predominant en el moment, que no permetia una amplitud d'espais com la que ella considerava justa, oportuna i necessària.

Seguint la seva línia teòrica i pràctica, l'any 1966 s'encarregà d'un projecte residencial de 346 habitatges a Badalona. També és la signant d'un conjunt residencial de luxe al Prat de Llobregat.

Morí l'11 de febrer de l'any 2000.

Ciències Físiques. 1924

Maria Lluïsa Canut Ruiz

Neix a Maó l'any 1924. Es llicencia en Ciències Físiques a la Universitat de Barcelona. A l'edat de 30 anys obté el títol de doctora a la mateixa universitat. Treballa a Madrid com a col·laboradora, investigadora i professora d'investigació al Consell Superior d'Investigacions Científiques. També va ser catedràtica a la School of Engineering and Technology, Southern Illinois University; i Program Manager del US-Spain & Latin America Cooperative Program, a la National Science Foundation, Washington D.C.

En tornar a Espanya fou directora del Programa d'Administració, Cooperació Educativa, Cultural i d'Investigació entre Espanya i els EUA, de la Secretaria General Tècnica del MEC, i directora del Gabinet del Banc de Dades de la Secretaria General del CSIC. Igualment fou una de les fundadores de l'Institut Menorquí d'Estudis, IME. Conjuntament amb el seu marit, el Dr. Amorós, obtingué el Premi *Francisco Franco de Ciències* de 1963, pel seu treball d'investigació *La difracció difusa de los cristales moleculares* (CSIC, Madrid, 1965) i la Research Recognition Award 1968 del Southern Illinois University Graduate Council.

Com a professora, Marisa Canut s'hi implica decididament, i participa en una reclamació judicial contra les universitats nord-americanes per obtenir el pagament de la diferència de salari que percebien les professores universitàries respecte dels seus companys professors, contra el que preveia una llei aprovada anys abans. Les professores universitàries van guanyar el plet, i les universitats van haver d'abonar la diferència de salari dels anys transcorreguts des que s'havia aprovat la llei al mateix temps que els igualaven.

Dins del cicle de conferències realitzat al Palau de la Virreina de Barcelona l'abril-maig de 1999 al voltant de l'exposició *Seneca Falls: un segle i mig de Moviment Internacional de Dones*, la Dra. Canut va participar-hi amb una conferència titulada, *Una feminista en la universidad norteamericana en los 70*, en la qual es relata l'evolució del moviment feminista universitari a partir de la seva aparició a la Southern Illinois University.

Morí el mes d'agost de l'any 2005.

Biòloga. 1940

Maria Àngels Cardona i Florit

Nascuda a Ciutadella, Menorca, el 1940. Va estudiar ciències biològiques a la Universitat de Barcelona, on es llicencià l'any 1963.

Interessada a presentar una obra ben digna com a tesi doctoral, va treballar molt intensament del 1964 al 1971 per dur a terme un ampli projecte sobre el curs de la vida i el cicle anual de les plantes i les comunitats vegetals que hi ha en ambients diferents. Va seleccionar un nombre considerable d'àrees diverses de Collserola, al costat de Barcelona. Durant més de dos anys seguits va anar cada setmana a examinar l'estat de la vegetació de les diverses àrees d'estudi.

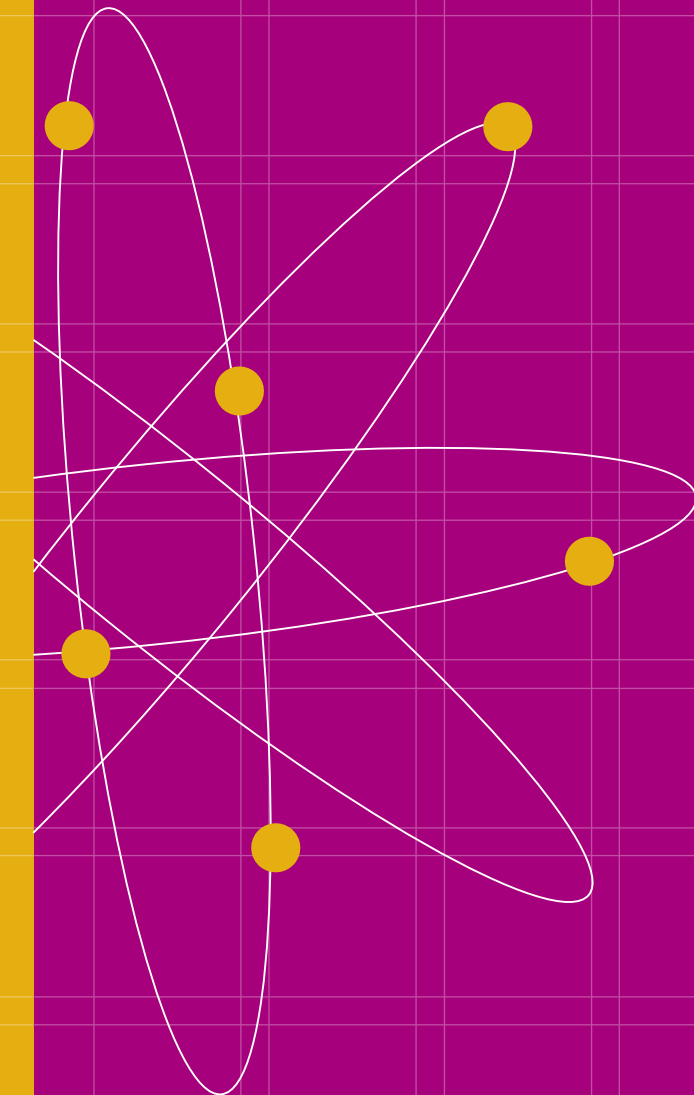
Es doctorà el 1972. Des d'aquest any i fins al 1985 treballà com a adjunta al Departament de Botànica de la Universitat de Barcelona. L'any 1984 va traslladar-se a la Universitat Autònoma de Barcelona i l'any 1986 va fer oposicions i va passar a ser catedràtica de biologia vegetal en aquesta Universitat.

Acabada l'obra de doctorat, s'inclinà pels estudis de citotaxonomia, ciència que estableix la identificació en base a les característiques cromosòmiques.

Va establir relació amb investigadores i investigadors de diversos països. Una de les col·laboracions més sòlides fou la que mantingué amb la Dra. Juliette Contandriopoulos, professora de la Universitat de Marsella i especialista en vegetals de la Mediterrània Oriental. La Dra. Cardona tenia interès, en primer lloc, en la botànica de les Illes Balears i, sobretot, en la de Menorca, però també treballà en altres espais. Va ser membre de la Institució Catalana d'Història Natural, de la Societat d'Història Natural de les Balears i de moltes altres entitats del país i de l'estranger.

Morí a Barcelona l'any 1991.

Dones de Ciència

Dones de Ciència

estudis recents sobre gènere i ciència revelen encara una discriminació envers les dones en les institucions d'investigació científica i tècnica, tant públiques com privades. Si això passa al segle XXI, no costa d'imaginar la situació que van viure les nostres antecessores en un àmbit com el de la ciència i la tecnologia que els era totalment hostil.

Les dones a les quals retem homenatge en aquesta exposició van haver de lluitar no només per elles, sinó també per obrir el camí de la integració al món científic a altres dones, camí que encara avui resta pendent en la construcció d'una nova cultura on no podem oblidar el paper que les dones juguen en el terreny del coneixement i les noves tecnologies.

Ens trobem en un ordre social en ple canvi, però ancorat en estructures passades, de manera que, mentre la realitat canvia, l'imaginari cultural es resisteix a fer-ho. La participació de les dones al món científic i tecnològic és encara clarament insuficient, realitat que és, a més d'injusta, perillosa per a la ciència i l'assoliment dels objectius de qualitat en una societat del coneixement. És hora que les aportacions de les dones a la ciència i la tecnologia siguin reconegudes, perquè si no ho fem, les properes generacions de científiques i tècniques seran injustament tractades, fins al punt de poder perdre valuoses dones en tots aquests àmbits.

Aquesta exposició pretén reconèixer les aportacions que han fet les primeres dones científiques i tècniques, dones que, des de les seves posicions, van transformar i transformen les fronteres dels espais tradicionalment assignats a dones i a homes.

Marta Selva Masoliver
 Presidenta

Juliana Morell

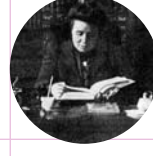
Àngels Ferrer i Sensat

M. Elena Maseras Ribera

Maria Capdevila d'Oriola

Dolors Aleu i Riera

Adela Simó Pera

Manuela Solís

Margarita Brender Rubira

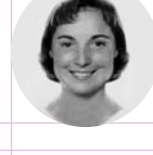
Montserrat Garriga Cabrero

Maria Lluïsa Canut Ruiz

Margarita Comas Camps

Maria Àngels Cardona i Florit

Procedència de les imatges per ordre d'aparició:

Gravat, Arxiu Fotogràfic de l'Arxiu Històric de la Ciutat, Barcelona

Escola d'Estiu de la Generalitat de Catalunya (extret del *Fullet d'homenatge dels mestres de Catalunya, 1982*)

Col·legi Oficial de Metges de Barcelona

Expedient acadèmic cedit per la Facultat de Matemàtiques de la UB

Col·legi Oficial de Metges de Barcelona

Centre de documentació de L'Hospital Sant Pau

Revista *Feminal* del 28 de juliol de 1908

Hemeroteca de la Biblioteca Nacional de Catalunya

Joan Porcar (extret del calendari ICD 1997)

Fotografia cedida per la família

Universitat de Barcelona

Institut d'Estudis Catalans. Galeria de Científics Catalans: <http://www.iecat.net/institucio/seccions/CienciesBiologiques/cientifics/cientifics%20catalans/>

Física. 1594

Juliana Morell

Va néixer al barri del Raval de Barcelona, concretament al carrer de la Cendra, l'any 1594. Amb vuit anys ja parlava i escrivia en llatí, grec i hebreu. Per problemes financers del seu pare, que era banquer, la seva família es va haver de traslladar a Lió. Va ser en aquella ciutat francesa on, segons els canons de formació universitària de l'època, va seguir una formació universal.

Estudià dret civil i canònic, filosofia i també física i astronomia. Si la presència de dones a la universitat era prou minsa en aquells moments, el fet d'interessar-se per disciplines de l'àmbit científic convertí el seu cas en un dels pocs que estan documentats a tot Europa.

De Lió es traslladà a Avinyó, on aconseguí el grau doctoral en dialèctica i ètica l'agost del 1608, amb l'obra *Oració recitada davant Pau V*. El 15 de setembre del mateix any, quan en tenia catorze, entrà al monestir de les monges dominiques de Santa Pràxedes, a Avinyó.

Juliana Morell és una de les poques dones que apareix al Paranimf de la Universitat de Barcelona.

Metgessa. 1853

Maria Elena Maseras Ribera

Naix a Vila-seca el 25 de maig del 1853. Fa el batxillerat i decideix estudiar medicina. Pel que sembla, la seva intenció era estudiar a casa amb tutors particulars i assistir a la universitat només per examinar-se, però un canvi en les disposicions administratives l'obligaren a seguir les classes presencialment.

El mes de setembre del 1872 Elena Maseras fou la primera dona de l'Estat espanyol a trepitjar les aules de la Facultat de Medicina com a estudiant. Segons s'explica, la seva entrada fou rebuda amb aplaudiments per part dels companys. Dos dels seus germans més joves li van seguir els passos i també van estudiar medicina.

Acaba els estudis l'any 1878 i l'1 de febrer del 1879 demana permís per examinar-se del grau de llicenciatura en medicina. El fet que fos dona produí gran confusió en els òrgans burocràtics, que trigaren més de tres anys a atorgar-li el permís per examinar-se. Obtingué el permís el 19 de juny del 1882, s'examinà el 25 d'octubre i obtingué un excel·lent. No hi ha constància, però, que es doctorés.

Desanimada per les dificultats burocràtiques, es dedicà a l'ensenyament primer a Vilanova i la Geltrú i després a Maó, on morí l'any 1905.

Des del dia 8 de març del 2006 una illa interior de l'Eixample, al carrer Rosselló, porta el seu nom.

Metgessa. 1857

Dolors Aleu i Riera

Naix a Barcelona el 3 d'abril del 1857. Acaba el batxillerat el mes de juliol del 1874 i el setembre del mateix any ingressa a la Facultat de Medicina. Acaba els estudis el 1879, però no té permís per fer l'examen de llicenciatura fins al 4 d'abril del 1882, i s'examina el 19 de juny d'aquell any. Aprova amb excel·lent i es converteix en la primera dona llicenciada de l'Estat espanyol. Es doctora a Madrid al final del setembre del 1882.

Publica la tesi doctoral titulada *De la necesidad de encaminar por una nueva senda la educación higiénico-moral de la mujer* (1883). S'especialitza en ginecologia i medicina infantil.

La doctora Aleu i Riera portà una vida professional molt activa durant 25 anys. Va ser professora d'higiene domèstica a l'Acadèmia per a la Il·lustració de la Dona, fundada per Esmeralda Cervantes i ubicada al número 10 de la rambla de Canaletes.

També va ser autora de textos de caràcter divulgatiu, orientats a millorar la qualitat de vida de les dones, especialment en l'àmbit de la maternitat, com ara *Consejos a una madre sobre el régimen, limpieza, vestidos, sueño, ejercicio y entretenimiento de los niños*.

Morí el 19 de febrer del 1913.

Ginecòloga. 1862

Manuela Solís i Claràs

Naix a València l'any 1862. Amb setze anys, s'examina d'ingrés a l'Institut de València. Cursa els estudis de batxillerat i els acaba amb la qualificació d'excel·lent. Entre 1882 i 1883 fa la preparatòria de medicina a la Universitat. El 1889 obté la llicenciatura en medicina, també amb excel·lent.

Se'n va a Madrid i ingressa com a practicant a l'Institut Rubio de l'Hospital de la Princesa. Allà amplia els coneixements en ginecologia i es doctora amb la màxima puntuació. El 1891 s'instal·la a París, on destaca com a professional entre importants investigadors de l'època, com són Pinard, Tarnier o Varnier.

Posteriorment torna a València, s'hi estableix com a ginecòloga i troba un gran reconeixement per part de l'alta societat de l'època.

Uns anys més tard, el seu matrimoni l'obliga a traslladar-se a Madrid. Els primers temps foren difícils, ja que la societat de l'època no sols no veia amb bons ulls que una dona casada treballés, sinó que tampoc no acceptava la validesa professional d'una dona en el món de la medicina.

Tot i així, la doctora Solís i Claràs persistí en la seva vocació i finalment trobà un reconeixement en l'entorn.

L'abril del 1906 fou elegida membre de la Societat Ginecològica Espanyola, i combinà així les tasques clíniques amb la recerca. Com a fruit de la seva activitat publicà una obra titulada *Higiene del embarazo y de la primera infancia*, que fou prologada pel doctor Santiago Ramón y Cajal, el qual lloava no tan sols el valor científic de l'obra, sinó l'excel·lència i l'habilitat científica de l'autora.

Botànica. 1865

Montserrat Garriga Cabrero

Nascuda a Cienfuegos (Cuba) l'any 1865, el seu nom autèntic era Maria Caridad del Cobre Garriga Cabrero. El fet de traslladar-se a Catalunya amb la família durant els primers anys de vida va motivar possiblement que adoptés el nom de Montserrat.

Després de seguir un curs de botànica amb el Dr. Pius Font i Quer, va esdevenir col·laboradora seva. Realitzà la tasca metòdica d'herboritzar diverses plantes d'arreu de Catalunya, engrandí notablement la secció de botànica del Museu de Ciències Naturals i d'aquesta manera es convertí en una eminent i reconeguda botànica. Participà activament en la formació de l'Institut Botànic de Barcelona, i van ser especialment significatives les donacions que va fer de les plantes herboritzades.

Morí a Barcelona l'any 1956. L'interès de la seva carrera va fer que l'Ajuntament de Barcelona donés el seu nom a una plaça del districte de Sant Martí, l'any 1998.

Naturalista. 1892

Margarita Comas Camps

Va néixer a Alaïor (Menorca) el 25 de novembre del 1892. En primera instància estudia magisteri a Mallorca, però posteriorment, el 1922, ingressa a la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona. D'aquesta manera, el 1928 arriba a ser una de les primeres llicenciades en biologia, amb un expedient excepcional.

El seu interès per la investigació la portà a ampliar els estudis a París i a Londres, i va aconseguir el grau de doctora. En tornar a Espanya, guanya la Càtedra de Ciències Naturals de la Universitat d'Oviedo. Posteriorment fa classes i exerceix com a directora a l'Escola Normal de Mestres de Tarragona.

Durant la Segona República és la vicerectora de l'Escola Normal de la Generalitat de Catalunya. L'any 1934 va ser professora agregada de biologia infantil i metodologia de les ciències de la naturalesa a la Universitat de Barcelona.

La seva activitat com a investigadora queda recollida en revistes franceses i en el *Butlletí de la Societat Espanyola de Ciències Naturals*.

En esclatar la Guerra Civil espanyola, s'instal·la a Bilbao. El 1937 emigra a Anglaterra, on continua investigant dins l'àmbit acadèmic a Foxhole i a Darlington Hall.

Morí a Exeter, Anglaterra, l'any 1973.